

การสอนดนตรีสากลแบบภูมิปัญญาตะวันออก

การสอนดนตรีตามแนวทางของชุมชน

การดนตรีศึกษาในประเทศไทยนับได้ว่าการพัฒนาก้าวหน้ากว่าในอดีตมาก และเป็นที่ยอมรับของสังคมมากขึ้น ในแง่ของวิชาชีพที่ไม่ใช่การเดินกินรำกินหาสาระแก่นสารไม่ได้เหมือนแต่ก่อน แต่ทุกวันนี้อาชีพทางดนตรีเป็นอาชีพที่มีหลายมิติ ทั้งทางด้านการเป็นนักดนตรี นักร้อง ผู้ทำงานเบื้องหลัง เช่น นักแต่งเพลง นักเรียบเรียงเสียงประสาน นักธุรกิจดนตรี ซึ่งนักดนตรีไทยในปัจจุบันมีความสามารถทางการดนตรีสูงขึ้นทั้งในแง่ทฤษฎีและการปฏิบัติ อีกด้านหนึ่งของการยอมรับคือ ทางด้านการศึกษาดนตรี วิชาดนตรีถูกยกมาตรฐานให้มีความสำคัญทัดเทียมกับวิชาแขนงอื่น ๆ มีการเปิดหลักสูตรดนตรีในระดับอุดมศึกษาหลายสาขา เช่น สาขาดนตรีศึกษา สาขาดนตรีปฏิบัติ ทั้งดนตรีคลาสสิกและดนตรีร่วมสมัยอื่น ๆ สาขาวิชาดนตรีเพื่อการธุรกิจ ฯลฯ ซึ่งมีทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ถึงระดับปริญญาเอก ซึ่งตอบสนองความต้องการทางการศึกษาในประเทศนี้เอง

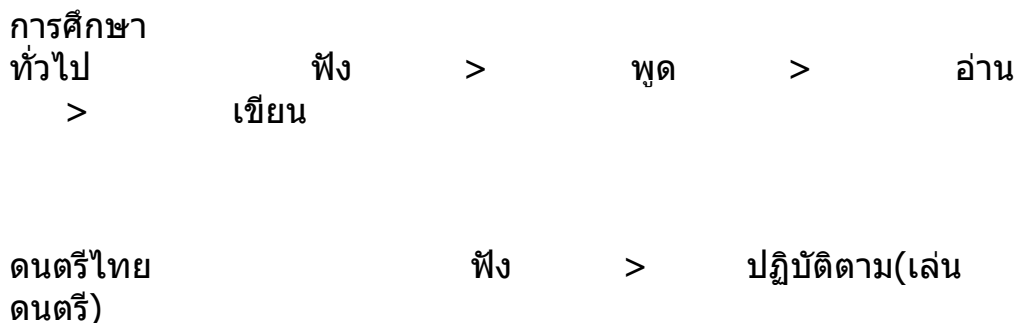
นอกเหนือจากการศึกษาในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษาแล้ว วิชาดนตรียังเป็นวิชาพิเศษที่มี พ่อ แม่ ผู้ปกครองให้ความสนใจสนับสนุนบุตรหลานให้เรียนดนตรีกันเป็นอย่างมาก เนื่องจากการเรียนดนตรีในโรงเรียนไม่มีความพร้อมทางการจัดการศึกษา วัสดุอุปกรณ์ดนตรีมีราคาสูง ครูดนตรีตามโรงเรียนก็มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเท่านั้น หลักสูตรการศึกษาไทยก็ไม่ได้เน้นความสำคัญทางวิชาชีพดนตรีเท่าใดนัก โรงเรียนดนตรีเอกชนต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง และนักเรียนที่มีความสนใจเรียนวิชาการดนตรีนี้ ปัจจุบันมีโรงเรียนดนตรีเอกชน มาตรา 15(2) ที่อยู่ในความควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครมากกว่า 300 โรงเรียน บางโรงเรียนก็มีกลยุทธ์ทางการตลาดโดยมีที่ตั้งในห้างสรรพสินค้าใหญ่ ๆ ซึ่งสะดวกต่อการเดินทางและตอบสนองชีวิตคนเมืองหลวงได้อย่างดี อีกปรากฏการณ์หนึ่งที่แสดงถึงความสนใจในการศึกษาดนตรีสากลในประเทศไทย คือ การที่สถาบันการดนตรีต่างประเทศได้เข้ามาเป็นศูนย์ทดสอบมาตรฐานทางการเรียนดนตรี โดยนักเรียนสามารถเลือกสอบในระดับความสามารถของตนเองได้ และเรียนมาจากที่ใดก็ได้ การทดสอบนี้ได้รับความสนใจอย่างมากมีนักเรียนไทยสมัครเข้าทดสอบเป็นจำนวนมาก ตัวอย่างสถาบันดนตรีต่างประเทศเหล่านี้ ได้แก่ Trinity College of Music ของมหาวิทยาลัยลอนดอน , Guildhall School of Music and Drama , The Associated Board of the Royal Schools of Music , Australian Music Examinations Board , London College of Music & Media , a faculty of Thames Valley University ดังนั้นจะเห็นได้ว่า สถาบันดนตรีต่างประเทศเหล่านี้มีอิทธิพลส่วนหนึ่งกับการเรียนดนตรีของเยาวชนไทยมากพอสมควร

แม้ความตื่นตัวทางการศึกษาดนตรีในประเทศจะมีมากขึ้นดังสังเกตได้จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ แต่มาตรฐานของการเรียนดนตรีแล้วประสบความสำเร็จของเยาวชนไทยยังไม่เด่นชัดนัก ปัญหาหนึ่งที่ทำให้การเรียนดนตรีสากลของนักเรียนไทยไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เหตุผลหนึ่งน่าจะมาจากทัศนคติทางการศึกษา แม้ดนตรีสากลจะมีวิธีคิด วิธีปฏิบัติตามแนวทางดนตรีตะวันตก แต่วัฒนธรรมทางการดนตรีของไทยและของชาติตะวันตกมีความแตกต่างกันอย่างมาก เยาวชนตะวันตกได้ถูกปลูกฝังให้มีความรัก ความนิยมในดนตรี จากการไปโบสถ์ทุกวันอาทิตย์ ได้ฝึกร้องเพลงศาสนาที่มีการร้องประสานเสียงและมีการเล่นดนตรีประกอบ วัฒนธรรมการชมการแสดงดนตรี มีวงออร์เคสตราในทุกตำบล นักดนตรีที่มีความสามารถได้รับการยกย่องในสังคม มีการส่งเสริมการศึกษาดนตรีในเยาวชนอย่างจริงจัง มีการคัดเลือกเด็กที่มีพรสวรรค์ทางดนตรีและส่งเสริมความสามารถอย่าง

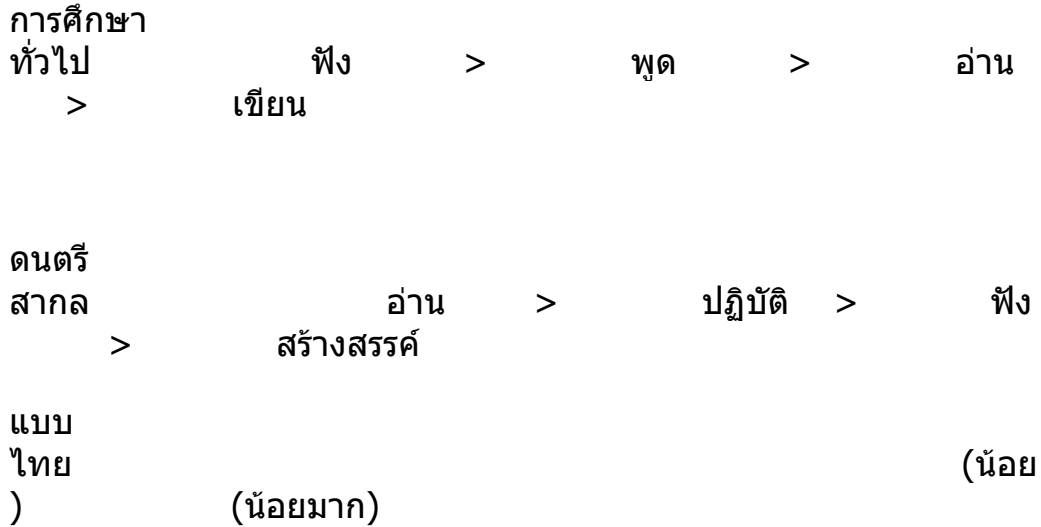
เดิมที ส่วนในประเทศไทยทัศนคติดั้งเดิมของการดนตรี คือ เป็นเครื่องไว้แก้ความรำคาญ ผ่อนคลายอารมณ์เท่านั้น เป็นอาชีพที่ไม่มีเกียรติ ไม่สามารถทำเงินได้มากเหมือนวิชาชีพอื่น ๆ ดังนั้นแม้วันเวลาผ่านไปจนถึงปัจจุบันนี้ พ่อแม่ ผู้ปกครองบางคนอาจเห็นถึงความสำคัญของการดนตรีบ้าง ก็ส่งบุตรหลานมาเรียนดนตรีกันมากขึ้น แต่พ่อแม่ ไม่ได้จัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางความคิดดนตรีที่ดีให้เด็ก ไม่สนับสนุนให้เด็กดูคอนเสิร์ต ไม่สนับสนุนให้เด็กทำกิจกรรมดนตรีเป็นกลุ่ม อีกทั้งยังไม่สนับสนุนเด็กที่มีพรสวรรค์ด้านนี้ให้ได้ศึกษาเป็นวิชาเอกด้วย เด็กจึงไม่มีประสบการณ์สุนทรีย์ทางดนตรีอย่างแท้จริง ประสบการณ์ดนตรีก็มีเพียงการมาพบครูดนตรี 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์เท่านั้น

เมื่อเด็กไม่มีประสบการณ์ทางดนตรี ไม่มีประสบการณ์สุนทรีย์ ไม่มีสิ่งแวดล้อมทางดนตรีที่หล่อเลี้ยงชีวิตจิตใจ วิชาดนตรีที่เรียนก็มีสภาพไม่ต่างไปจาก วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งเด็กเรียนไปตามสภาพที่ครูหรือสถาบันการศึกษาจัดไว้ให้เท่านั้น จึงเห็นได้ว่านักเรียนดนตรีสากลส่วนใหญ่ เล่นดนตรีเหมือนหุ่นยนต์ เล่นเปียโนเหมือนกดแป้นพิมพ์ดีด ไม่สามารถเข้าถึงดนตรีที่ลึกซึ้ง ไม่สามารถตีความหมายของเสียงดนตรีที่ตนเล่นได้ นำเสียดายที่ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นกับเด็กไทยจำนวนมาก แม้จะมีความขยันหมั่นศึกษาก็ตาม

มีความแตกต่างประการหนึ่งของการเรียนดนตรีแบบสากลและการเรียนแบบดนตรีไทยดั้งเดิม นั่นคือ ดนตรีไทยเรียนกันด้วยการต่อเพลง หมายถึง ครูเล่นให้เด็กฟัง และเด็กเล่นโดยการเลียนแบบ ท่องจำ เล่นซ้ำ ๆ เพื่อฝึกความชำนาญ เด็กไทยสามารถเล่นดนตรีจากวิธีการสอนนี้ได้ดี โดยไม่ต้องอาศัยการดูโน้ตเพลงแต่ประการใด แต่ข้อเสียของการสอนระบบนี้ก็อยู่บ้าง ตรงที่เด็กต้องเรียนจากการท่องจำเพียงอย่างเดียว ถ้าเปรียบเทียบกับกระบวนการทางการศึกษาแล้วจะได้ดังแผนภาพนี้

ส่วนการสอนแบบดนตรีตะวันตกโดยเฉพาะในประเทศไทย ส่วนใหญ่มักเริ่มจากการสอนอ่านโน้ต แล้วจึงเริ่มการเล่นเครื่องดนตรี มีขั้นตอนของการฟังและเลียนแบบอยู่บ้างแต่น้อย และความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรีน้อยที่สุด ดังเปรียบกับแผนภาพได้ดังนี้

มีอีกแนวคิดหนึ่งที่ผสมผสานการเรียนดนตรีแบบดนตรีไทย และเพิ่มเติมในส่วนของการอ่านโน้ตที่ละน้อย นั่นคือ แนวคิดของนักการศึกษาท่านนี้ ชินอิชิ ซุซูกิ (Shinichi Suzuki, 1898 – 1998) ชาวเมื่องนาโกย่า เกิดเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม ค.ศ. 1898 นักการศึกษาชาวญี่ปุ่นและครูสอนไวโอลิน ผู้สร้างระบบการเรียนแบบซุซูกิ (Suzuki Method) พ่อของเขาเป็นผู้สร้างเครื่องดนตรีญี่ปุ่นที่เรียกว่า ซามิเซ็น (Shamisen) เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายของญี่ปุ่น และในภายหลังก็เป็นผู้ก่อตั้งโรงงานผลิตไวโอลินที่ประสบความสำเร็จด้วย ซุซูกิ สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนบริหารธุรกิจแห่งเมื่องนาโกย่าในปี ค.ศ. 1915 และได้เรียนไวโอลินควบคู่ไปด้วยกับครู โค เอ็นโด (Ko Ando, 1878 – 1963) ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของโจอาคิม (Joachim) นักไวโอลินผู้ยิ่งใหญ่ ซุซูกิ ได้ไปที่เบอร์ลินเมื่อปี ค.ศ. 1921-1928 และได้เรียนไวโอลินเพิ่มเติมกับคาร์ล คลิงเลอร์ (Karl Klingler) ผู้ซึ่งเป็นลูกศิษย์อีกคนหนึ่งของโจอาคิม เช่นเดียวกัน จากนั้นเขาได้เดินทางกลับมายังญี่ปุ่นและก่อตั้งวงเครื่องสายซุซูกิ (The Suzuki Quartet) ร่วมกับพี่น้องของเขา ในปี ค.ศ. 1930 เขาได้เป็นผู้อำนวยการของโรงเรียนดนตรีไทโกกุ (Teikoku Music School)

หลังจากนั้นไม่นานเขาก็ได้ก่อตั้งวงออร์เคสตราแห่งโตเกียว (The Tokyo String Orchestra) ซึ่งได้สร้างปรากฏทางดนตรีตะวันตกสู่ชาวญี่ปุ่น โดยผลงานการบรรเลงชิ้นแรก ๆ มักเป็นเพลงในยุคบาโรค

วิธีการสอนดนตรีของชูซูกิไม่ได้เป็นเพียงการสอนดนตรีเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่เขายังได้ประยุกต์ใช้จิตวิทยาในการสอนอย่างดียิ่งเข้าไปด้วย ในปี ค.ศ. 1933 เขาได้เสนอแนวการสอนไว้ว่า เด็กไม่ว่าชาติใดภาษาใดสามารถพูดภาษาประจำชาติของตนเองได้ ธรรมชาติ สามารถจดจำคำต่าง ๆ ได้มากกว่า 4,000 คำภายในอายุเพียงห้าขวบ โดยไม่ต้องใช้ความพยายามอะไรมากและไม่ต้องสอนสั่งอย่างเป็นระบบเช่นในโรงเรียน นั้นแสดงถึงความสามารถความอัจฉริยะของเด็กทุกคนที่สามารถเรียนรู้ภาษาประจำชาติตนหรือภาษาแม่ (Mother tongue) ได้ ชูซูกิเชื่อว่าการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีให้เด็กเป็นวิธีพัฒนาความสามารถต่าง ๆ ของเด็ก เช่นเดียวกับการเรียนชูซูกิได้ตัดสินใจนำมาประยุกต์กับการเรียนดนตรีในเครื่องไวโอลิน โดยไม่ต้องไปตามกฎเกณฑ์การเรียนแบบเดิม เขาเชื่อว่าเด็กที่เรียนไวโอลินด้วยวิธีการนี้สามารถพัฒนาไปสู่ความสามารถระดับมาตรฐานขั้นสูง เวลาที่เรียนและความถี่ในการฝึกฝนเป็นจุดประสงค์สำคัญ การจัดสภาพแวดล้อมทางดนตรีให้เด็กเป็นหัวใจสำคัญมากสำหรับชูซูกิ ลูกศิษย์คนแรกที่เรียนด้วยวิธีของชูซูกิและประสบความสำเร็จ คือ โฟชิยา ไอโต (Foshiya Eto) ซึ่งได้ผลดีตั้งแต่เขายังเป็นเด็กเล็ก

ในระหว่างช่วงสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 ชูซูกิได้ย้ายมายังเมืองมัสสุโมโต ซึ่งเขาได้จัดระบบการศึกษาให้ที่ Yoji Kyoiku Doshikai ในปี ค.ศ. 1948 เขาได้ร่วมมือกับโรงเรียนประถมฮันโก (Hango Primary School) และได้ทำการสอนนักเรียนในชั้นจำนวน 40 คนด้วยวิธีการสอนของเขาจนประสบความสำเร็จ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลดีของการศึกษาตามแนวชูซูกิ ดังเช่นที่โรงเรียน Saino Kyoiku Yoji นักเรียนที่อายุระหว่าง 3 – 5 ปีได้รับการเรียนภาษาญี่ปุ่น การเขียนภาษาจีน การคัดลายมือ วาดรูป การสนทนาภาษาอังกฤษและยิมนาสติก ด้วยแนวทางการสอนของชูซูกิ

ชูซูกิ ได้สอนดนตรีและพัฒนการสอนของเขาให้ประสบความสำเร็จเรื่อยมา ในปี ค.ศ. 1950 เขาได้ก่อตั้งสถาบัน Saino Kyoiku Kenkyu – kai โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะใช้คำว่า ดนตรี หรือ ไวโอลิน ในชื่อของสถาบันเขา 1952 มีนักเรียนสำเร็จการศึกษาทั้งสิ้น 196 คน และในปี ค.ศ. 1972 สถาบันนี้ได้สร้างนักไวโอลินได้ถึง 2,321 คน ในการประชุมประจำปีของสถาบันการศึกษาที่บูโดกัน โตเกียว ชูซูกิได้นำนักเรียนของเขาแสดงผลงานเพลงของคีตกวี

เด่น ๆ เช่น Gavotte ของ J.S. Bach , Minuet ของ Boccherini โดยเด็ก ๆ จำนวนถึง 3,000 คน และยังได้แสดงเพลง Mozart Violin Concerto โดยนักเรียนรุ่นแรกของเขา สถาบันของเขาได้แพร่ขยายไปทั่วประเทศญี่ปุ่นถึง 83 สาขา มีครูประมาณ 160 คน และนักเรียนประมาณ 6,000 คน การสอนแบบชูซูกิยังได้ใช้กับเครื่องดนตรีอื่น ๆ ด้วย เช่น เชลโล่ ฟลูต เปียโน จากปี ค.ศ. 1964 ชูซูกิได้นำนักเรียนไปเปิดการแสดงดนตรีหลายครั้งในประเทศสหรัฐอเมริกา และเผยแพร่วิธีการสอนของเขาในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยดนตรีต่าง ๆ ในปี ค.ศ. 1973 เขาได้เดินทางไปประเทศอังกฤษ ประเทศสวีเดนเซอร์แลนด์ กับนักเรียนของเขา และได้รับการยอมรับจากนานาชาติว่าเป็นวิธีการหนึ่งในการเรียนดนตรีที่ประสบความสำเร็จ ทุกวันนี้นักเรียนของชูซูกิหลายคนที่มีชื่อเสียงทางดนตรี อาทิ Toshiya Eto, Koji Toyota, Takeji Kobayashi, Kenji Kobayashi, Shutaro Suzuki, Senya Urakawa, Yuriko Kuronuma , Tomiko Shida และ Yoko Sato

สுகี เจริญสุข (2541: 13-17) กล่าวว่า ชินอิชิ ชูซูกิ เชื่อว่าความสามารถที่เรียกว่า “เก่งหรืออัจฉริยะ” ไม่ได้มีติดตัวมาแต่กำเนิด ทุกคนเกิดมามีทุกสิ่งทุกอย่างเท่ากันหมด คือ “ไม่มีอะไร” ต้องอาศัยการเรียนรู้ การเลี้ยงดู อบรมบ่มสอนและการพัฒนา เพื่อให้เด็กเป็นอย่างที่พ่อแม่ต้องการ การเรียนรู้ของเด็กเหมือนกับการเรียนรู้ภาษาจากแม่ กระบวนการสอนของชินอิชิ ชูซูกิ ตั้งชื่อว่า “การศึกษาของคนเก่ง” (Talent Education) ชูซูกิเชื่อว่า เด็กทุกคนสามารถเรียนรู้และเป็นคนเก่งได้ แต่อย่าทอดทิ้งให้เด็กเติบโตอย่างยถากรรมโดยที่ไม่ได้อบรมเลี้ยงดูและต่อเนื่อง

ดนตรีเป็นเรื่องของการได้ยิน การฟังเสียงเพี้ยน การตอบสนองการฟังยอมเพี้ยนไปด้วย การได้ยินเสียงที่ถูกดัด การตอบสนองการได้ยินยอมถูกดัดด้วย ดังนั้น การศึกษาของคนเก่ง มีหัวใจอยู่ดังนี้เราต้องศึกษาเพื่อที่จะพัฒนาความเก่งของเด็กผ่านการศึกษาอบรมสั่งสอน ความสามารถทางดนตรีก็เหมือนกับความสามารถทางด้านอื่น ๆ ที่ทุกคนสามารถเรียนได้เหมือนกัน

มนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาความสามารถให้สูงขึ้น การพัฒนาความสามารถที่สูงขึ้นทำได้ด้วยการฝึกที่ถูกต้อง ความสามารถไม่ได้มาจากความคิดหรือทฤษฎี แต่มาจากการฝึกซ้อมที่ถูกต้อง ในการฝึกซ้อมนั้น ต้องได้รับการฝึกที่ดีและถูกต้อง ไม่ต้องรีบร้อนแต่ไม่หยุดการฝึก ซ้อมอย่างสม่ำเสมอ การฝึกซ้อมที่ผิด ๆ จะพัฒนาความสามารถที่ผิด ๆ ด้วย ความลับของการฝึกซ้อมก็คือการทำซ้ำ ฝึกซ้ำแล้วซ้ำอีก จนดูเป็นเรื่องที่ง่ายและเป็น

ธรรมชาติ ธรรมชาติคือเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ฝึกซ้อมจนเป็นธรรมชาติ และธรรมชาติคือชีวิต

ความตั้งใจของชุมชนในการสร้างสถาบันการศึกษาของคนเก่ง (Talent Education) เพื่อที่จะสร้างเด็กญี่ปุ่นให้มีความสามารถทางดนตรี ไม่ได้มุ่งหวังให้เด็กเป็นนักดนตรีเอกของโลก แต่ต้องการให้เด็กแสดงความสามารถทางดนตรีเต็มศักยภาพ การสอนระบบชุมชน เชื่อว่า พ่อแม่มีบทบาทสำคัญ ที่จะสนับสนุนให้ลูกเรียนและพัฒนาดนตรี พ่อแม่ที่เรียนแล้ว เป็นการเปิดโอกาสให้ลูกเลียนแบบและอยากเรียน เมื่อเด็กได้เรียนต่อเพลงจากครูแบบตัวต่อตัวแล้ว เด็กควรมีโอกาสได้เรียนรวมวงกันเป็นกลุ่ม เพราะการเรียนเป็นวงเป็นวิธีที่ก้าวหน้าที่ยิ่งใหญ่และ ทัศนียภาพสำหรับเด็ก และนี่คือการสร้างความอัจฉริยะทางการเรียนดนตรีของเด็กอย่างแท้จริง

โดย ประพันธ์ศักดิ์ พุ่มอินทร์